

یارانه‌های نقدی؛ مسکن یاراه‌حل واقعی؟

عبدالوهاب سهل آبادی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت می‌گوید یارانه‌های نقدی در شرایط فعلی هیچ تأثیری در اقتصاد خانوارها ندارد

می‌شوند، برخی کارشناسان و فعالان اقتصادی بر این باورند که راه‌حل اصلی در افزایش دستمزدها نهفته است. عبدالوهاب سهل آبادی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت کشور، در این خصوص می‌گوید: «اگر شاهد افزایش حقوق کارگران باشیم که بخش قابل توجهی از جمعیت دهک‌های پایین را تشکیل می‌دهند، این اقدام می‌تواند تأثیر بیشتری نسبت به پرداخت یارانه نقدی داشته باشد.» اما او هم‌زمان به نکته‌ای حیاتی اشاره می‌کند: «هر بار که حقوق کارگران افزوده می‌شود، در مدت کمتر از ۲۴ ساعت شاهد افزایش انواع هزینه‌ها و بالا رفتن نرخ تورم هستیم.» این فعال صنعت معتقد است که در شرایط فعلی، کشور در اختیار یک گروه دلال است که در بازار هیچ تولیدکننده‌ای از وضعیت آینده اقتصادی خبر ندارد. او تصریح می‌کند: «چه مبنایی برای تولید وجود دارد وقتی نمی‌دانیم فردا سیاست‌های اقتصادی به کدام سمت خواهد رفت؟ آیا قرار است دوباره پول چاپ و تورم جدیدی ایجاد شود؟» سهل آبادی با تأکید بر اهمیت جامعه کارگری، می‌گوید: «جامعه کارگری یکی از سهامداران مهم تولید کشور است، اما حال این قشر مهم جامعه روحیه خوبی ندارد و از نظر مالی و رفاهی نیازهای آن به‌طور درستی تأمین نمی‌شود.» به گفته رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت، اقتصاد کشور به‌طور کامل در اختیار دولت است و حتی بانک مرکزی نیز در مقاطع مختلف زمانی، بنا به خواست سازمان‌های مختلف، اقدام به چاپ پول می‌کند که خود عاملی تورم‌زا است. او با طرح سؤالی اساسی می‌گوید: «این چه فایده‌ای دارد که هر ماه بخش قابل توجهی از بودجه کشور صرف پرداخت یارانه شود و از سوی دیگر، هزینه‌های اساسی مانند بنزین، برق و آب افزایش یابد؟»

سهل آبادی به‌نیود اولویت در سیاست‌های اقتصادی اشاره می‌کند و می‌افزاید: «اگر درآمد حاصل از این بخش‌ها صرف تولید می‌شد، شاید همه چیز تغییر می‌کرد. امروز هزینه‌های تأمین انرژی به‌شدت بالا رفته و تولید در این

در قلب هر اقتصاد، موضوع یارانه‌ها همواره یکی از پرمناقشه‌ترین مباحث بوده است. با این حال، در کشور ما، سیاست‌های حمایتی همچون پرداخت یارانه‌های نقدی، به‌جای آنکه به شکوفایی اقتصادی منجر شوند، به ابزاری برای کاستن از فشارهای معیشتی تبدیل شده‌اند. در حالی که در سال‌های گذشته مطالعات مختلف نشان داده‌اند این یارانه‌ها تنها حدود سه درصد از درآمد خانوارها را تشکیل می‌دهند، امروز همین رقم نیز با شتاب تورم، کمتر از هر زمان دیگری تأثیرگذار است. عبدالوهاب سهل آبادی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت، در گفتگو با «آینه‌نو» با تأکید بر بی‌تأثیری یارانه‌های نقدی در وضعیت اقتصادی جامعه، به تورم ۴۰ درصدی اشاره می‌کند و از ناکارآمدی این حمایت‌ها می‌گوید: «با چنین تورمی، یارانه‌ها نه تنها تأثیرگذار نیست، بلکه حتی نمی‌توان گفت این دریافتی‌ها تغییری در رفتار اقتصادی خانوار ایجاد می‌کنند.» او معتقد است که یارانه‌ها نه تنها به‌درستی تخصیص نمی‌یابند، بلکه در بسیاری از موارد، حتی افراد توانمند هم از این کمک‌ها بهره‌مند می‌شوند. سهل آبادی ادامه می‌دهد: «قرار بر این بود که یارانه‌ها صرف کمک به خانواده‌های زیر خط فقر شوند، اما حالا این سیستم به شکلی در آمده که حتی دهک‌های پایین هم از آن بهره‌ای نمی‌برند.»

در این میان، سؤال اساسی همچنان پابرجاست: آیا پرداخت یارانه‌های نقدی واقعاً می‌تواند معضلات اقتصادی را حل کند؟ یا این تنها یک مسکن موقتی است که همچنان در چنبره‌ی مشکلات پیچیده معیشتی، بی‌اثر می‌ماند؟ در این شماره به بررسی ابعاد مختلف این سیاست و اثرات آن بر زندگی روزمره مردم پرداخته‌ایم.

اصلاح دستمزد یا پرداخت یارانه؟

در حالی که یارانه‌های نقدی همچنان به عنوان راه‌حلی فوری برای مشکلات معیشتی در کشور در نظر گرفته

یارانه‌های نقدی و مصرف خانوارهای کم‌درآمد

بررسی رفتار مصرفی خانوارهای کم‌درآمد نشان می‌دهد یارانه‌های نقدی بیشتر صرف نیازهای روزمره می‌شود تا بهبود شرایط بلندمدت

در سال‌های اخیر، یارانه‌های نقدی به یکی از اصلی‌ترین ابزارهای دولت در جهت حمایت از اقشار آسیب‌پذیر تبدیل شده است. با این حال، با گذشت بیش از یک دهه از اجرای این سیاست، بسیاری از کارشناسان اقتصادی بر این باورند که پرداخت یارانه‌های نقدی به شیوه کنونی تأثیر چندانی در کاهش فقر و بهبود معیشت دهک‌های پایین جامعه ندارد. اخیراً نیز دولت اقدام به حذف یارانه سه دهک پردرآمد کرده که این تصمیم خود موجب داغ شدن بحث‌ها در مورد کارآمدی و عدالت این نوع حمایت‌ها شده است.

از حمایت عمومی تا اتلاف منابع

یکی از اصلی‌ترین انتقادهایی که به نظام پرداخت یارانه‌های نقدی وارد است، پرداخت آن به‌صورت همگانی و دائمی است. بسیاری از صاحب‌نظران اقتصادی بر این عقیده‌اند که پرداخت یارانه باید به‌صورت زمان‌دار و مشروط باشد. هدف اصلی از نظام حمایتی، خارج کردن افراد از چتر حمایت است؛

نه اینکه آن‌ها را در فقر و وابستگی دائمی به یارانه‌ها نگه دارد. در واقع، یارانه‌های نقدی که به‌صورت عمومی به همه افراد پرداخت می‌شود، کمترین تأثیر را در کاهش فقر واقعی و حمایت از اقشار نیازمند دارند. به عبارت دیگر، حمایت‌های دولتی باید بر اساس اصول عدالت اجتماعی و بر مبنای آزمون وسع انجام شود. به این معنا که تنها خانوارهایی که در وضعیت اقتصادی دشوار قرار دارند، از حمایت‌های بیشتر و هدفمندتری بهره‌مند شوند. در گذشته، یارانه‌های نقدی به‌ویژه در سال‌های ابتدایی تأثیرات مثبتی در کاهش نابرابری‌ها و بهبود وضعیت معیشتی فقرا داشت، اما عدم شناسایی دقیق گروه‌های هدف و پراکنده بودن منابع باعث شده بسیاری از یارانه‌ها به افراد پردرآمد نیز تعلق گیرد و در نتیجه، منابع در جهت اشتباه مصرف شوند.

اثرات منفی پرداخت یارانه‌های نقدی

یکی دیگر از مشکلات عمده‌ای که در روند پرداخت یارانه‌های نقدی دیده

نکته تأکید دارد که این حمایت‌ها اغلب به دست افرادی می‌رسد که از رانت‌های اقتصادی بهره‌می‌برند. اومی‌گوید: «یک تولیدکننده کوچک یا متوسط که برای دریافت تسهیلات ۲۰ میلیاردی با مشکلات فراوان مواجه است، در مقابل، افرادی هستند که بدهی معوق بانکی آنها بالغ بر ۶۶ همت است.»

سهل آبادی راه‌حل برون‌رفت از این وضعیت را در تقویت تشکلهای واقعی و خصوصی‌سازی حقیقی می‌داند. او تصریح می‌کند: «اگر قرار است خصوصی‌سازی انجام شود، باید به‌گونه‌ای باشد که نیروی کار افزایش یابد و این واگذاری‌ها واقعاً به نفع اشتغال و تولید باشد.» او بر این باور است که یارانه‌های موجود باید به‌جای تخصیص به بخش‌هایی که هیچ تأثیری در معیشت مردم ندارند، صرف حمایت از تولید و اشتغال پایدار شود تا بدین‌وسیله اقتصاد کشور از رکود و انحصار رهایی یابد.

یارانه‌هایی که تأثیری در معیشت ندارد

سال‌هاست که دولت‌ها در تلاشند با افزایش یارانه‌های نقدی فشار معیشتی را بر دوش اقشار آسیب‌پذیر کاهش دهند. اما در عمل، مبلغ یارانه‌ها در کنار نرخ بالای تورم، دیگر کارکرد مؤثری ندارد. عبدالوهاب سهل آبادی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت کشور، در این باره می‌گوید: «این رقم چه ۴۵ هزار تومان باشد، چه ۳۰۰ هزار تومان، فرقی ندارد. این مبالغ تنها از خزانه کشور به حساب خانوارها واریز می‌شود؛ آن‌هم بدون آنکه تأثیری واقعی در زندگی مردم داشته باشد.» سهل آبادی ادامه می‌دهد که در شرایط فعلی تورم، این یارانه‌ها دیگر قدرت خرید خود را از دست داده‌اند و به‌هیچ‌وجه نمی‌توانند مشکلات واقعی مردم را حل کنند. او پیشنهاد می‌دهد که به‌جای پرداخت یارانه نقدی، این منابع باید صرف تأمین مسکن برای کارگران و خانواده‌های کم‌درآمد شود که یکی از اصلی‌ترین چالش‌های آنان تأمین سرانه است. «اکنون یکی از جدی‌ترین مشکلات کارگران، هزینه‌های سرسام‌آور مسکن است. بخشی از درآمد آنان همچنان صرف اجاره‌یها و هزینه‌های تأمین مسکن می‌شود، اما این مشکل حل نمی‌شود و بار نرخ تورم، هزینه‌ها هر سال افزایش می‌یابد.» یکی دیگر از مشکلات مطرح شده توسط سهل آبادی، تأخیر در اجرای طرح‌های مسکن است. او اشاره می‌کند که برنامه‌های مسکن اجتماعی که در سال‌های گذشته مطرح شده‌اند، هنوز با موانع جدی روبه‌رو هستند و به‌طور معمول، پروژه‌های مسکن با تأخیرهای زیادی همراه است. «این تأخیرها علاوه بر افزایش هزینه‌های سربار برای کارگران، باعث شده که پیمانکاران نامناسب پروژه‌ها را در دست بگیرند. نتیجه این وضعیت این است که کارگران همچنان چشم به راهند تا شاید روزی بتوانند یک واحد مسکونی کوچک در شهری که در آن زندگی می‌کنند، داشته باشند.»

سهل آبادی در پایان بر این نکته تأکید می‌کند که حتی برای حمایت از صنعت نیز باید به وضعیت معیشتی خانوارها توجه شود. «امروزه برای تزیین یک سرم در درمگاه‌ها هزینه‌ای حدود ۲۰۰ تا ۳۰۰ هزار تومان به فرد تحمیل می‌شود. در چنین شرایطی، یارانه ۳۰۰ هزار تومانی چه دردی از مردم دوا خواهد کرد؟» به اعتقاد او، به‌جای امید به یارانه‌های نقدی، باید به سمت سیاست‌های کلان و راهکارهای مؤثر مانند تقویت بخش تولید و حمایت از معیشت مردم از طریق سیاست‌های اقتصادی مقاومتی حرکت کرد.

یارانه‌های بخش صنعت

در حالی که یارانه‌های بخش صنعت با هدف حمایت از تولید و اشتغال در نظر گرفته می‌شوند، عبدالوهاب سهل آبادی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت، بر این

محمد ذاکری‌نیا

پژوهشگر

سه‌م یارانه‌ها از درآمد خانوار

هدفمندسازی یارانه‌های یکی از ابعاد اصلی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در ایران است؛ به‌ویژه که در راستای گسترش عدالت اجتماعی طراحی شده است. این طرح که با تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی در بهار ۱۴۰۱ نیز مورد توجه قرار گرفت، به‌طور خاص به‌منظور جایگزینی یارانه‌های انرژی با پول نقد به نفع مصرف‌کنندگان تدوین شد. هدف اصلی این اقدام، بهینه‌سازی مصرف انرژی و توزیع عادلانه‌تر یارانه‌ها با استفاده از درآمدهای ناشی از افزایش قیمت‌ها بود. با این رویکرد، قرار بود هم از شدت مصرف انرژی کاسته شود و هم منابع حاصل از افزایش قیمت‌ها به شکلی متوازن میان اقشار مختلف جامعه توزیع گردد.

در این زمینه، پژوهشی تحت عنوان «واکوی اثر پرداخت یارانه‌های نقدی بر مصرف خانوار» انجام شد که تأثیرات مثبت پرداخت یارانه نقدی بر مصرف کالاهای اساسی خانوارها را نشان می‌دهد. نتایج این تحقیق به‌وضوح نشان داد پرداخت‌های نقدی، به‌ویژه در شرایطی که جایگزین یارانه‌های انرژی شد، نه تنها مصرف ناشی از یارانه‌های انرژی را کاهش داد، بلکه مصرف مواد غذایی و تغذیه فقرا را نیز بهبود بخشید. از طرف دیگر، با وجود موفقیت‌های اولیه، اثرات تورم و عدم اتخاذ سیاست‌های حمایتی مشابه در سال‌های اخیر موجب کاهش ارزش واقعی این حمایت‌ها شد؛ به‌طوری‌که در حال حاضر متوسط یارانه تنها سه درصد از درآمد متوسط خانوار را شامل می‌شود.

پرداخت یارانه نقدی به‌عنوان یکی از شیوه‌های شناخته‌شده در دنیا برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر، نشان‌دهنده چگونگی توزیع منابع مالی در کشورهاست. دولت‌ها برای حمایت از گروه‌های کم‌برخوردار، همواره منابعی را اختصاص می‌دهند که به شکل‌های مختلف قابل پرداخت است. این که چه نوع حمایت‌هایی انتخاب می‌شود و چطور توزیع می‌شود، به‌طور مستقیم بر رشد و توسعه اقتصادی تأثیرگذار است. در بسیاری از موارد، شکست‌های اقتصادی نتیجه توزیع نادرست منافع و هزینه‌ها در اقتصاد است؛ نه به‌خاطر کمبود ظرفیت‌های بخش‌های مردمی در تولید کالاها و خدمات. این مسئله به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، چالش‌های جدی‌تری ایجاد می‌کند.

یکی از مشکلات اساسی حکمرانی اقتصادی در ایران، عدم تفکیک دقیق بخش‌های حمایتی از سایر بخش‌هاست. در سال ۱۳۸۹، قانون هدفمندسازی یارانه‌ها اجرا شد که بر اساس داده‌های مرکز آمار، نتایج مثبتی در تغییرات مصرف خانوارها، به‌ویژه در کالاهای اساسی، به همراه داشت. افرادی که یارانه نقدی دریافت کردند، بهبود قابل توجهی در مصرف کالاهای اساسی داشتند.

در سال‌های اخیر، حمایت‌های دولت به سمت غیرمستقیم گرایش یافته، اما تحقیقات نشان می‌دهد حمایت‌های مستقیم اثربخشی بیشتری دارند. کارشناسان بر لزوم اصلاح توزیع یارانه‌ها و تمرکز بر تقویت قدرت خرید خانوارهای نیازمند، به‌ویژه با استفاده از استحقاق سنجی تأکید دارند.

“

سهل آبادی

معتقد است

یارانه‌های

نقدی، به‌ویژه

در شرایط

تورمی فعلی،

نمی‌تواند

مشکلات

اقتصادی

مردم را حل

کند و باید

به حمایت از

تولید و مسکن

اختصاص یابد